

**ERGENLİKTE YAŞAM DOYUMU: OKUL
TÜRLERİ BAĞLAMINDA BİR İNCELEME**

**LIFE SATISFACTION DURING ADOLESCENCE:
AN EXAMINING CONTEXT OF SCHOOL TYPES**

Zekeriya ÇAM * Müge ARTAR **

Özet

Bu araştırmanın amacı ortaokula devam eden ergenlerin yaşam doyumu düzeylerini okul türleri bağlamında incelemektir. Bu amaçla Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan bir ilde yer alan üç Yatılı Bölge Ortaokulu (YBO) ve üç ortaokula devam eden 633 ergenlerden veri toplanmıştır. Örneklem 267 kız ve 362 erkek ergenden oluşmuştur. Katılımcıların yaş ortalamaları ise 13,26'dır. Araştırmanın verileri Çokboyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği ile toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde ikili karşılaştırmalar için t-test, çoklu karşılaştırmalar için ANOVA testlerinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda kızların yaşam doyumu puan ortalamalarının erkeklerle göre genel olarak daha yüksek olduğu görülmüştür. 8. sınıfa devam eden ergenlerin okul doyumu puan ortalamalarının 7 ve 6. sınıflara devam eden öğrencilere göre daha düşük olduğu görülmüştür. Okul türlerine göre yapılan karşılaştırmalarda ise benlik boyutunda yatılı bölge ortaokuluna devam eden öğrencilerin daha düşük, çevreden algılanan doyum boyutunda ise daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgular ilgili alanyazın ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşam doyumu, ergenler, Yatılı Bölge Ortaokulu

Abstract

The purpose of this study is to examine life satisfaction levels of adolescents attending lower secondary schools with respect to school types. For this purpose data was collected from 633 adolescents attending three lower secondary schools and three Regional Boarding Lower Secondary Schools (RBLSS) at a city of Eastern Anatolia Region in Turkey. The sample consist of 267 female and 362 male adolescents. Research data was obtained via Multidimensional Student Life Satisfaction Scale. In analyzing data t-test was used for dual comparisons and ANOVA test is used for multiple comparisons. In this reserach was found that life satisfaction level of females were higher than males. Also eighth grade ad-

* Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, zekeryacam@gmail.com

** Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, atacan99@hotmail.com

olescents' school satisfaction levels were lower than seventh and sixth grade adolescents. Comparisons respect to the school types showed that level of satisfaction with self in lower secondary school students' lower than RBLSSs' students. Although level of satisfaction with living environment in RBLSSs' students higher than lower secondary school students. Findings of study were discussed in the light of related literature.

Keywords: Life satisfaction, adolescents, Regional Boarding Lower Secondary School

GİRİŞ

En öz ifade ile ergenlik, insan yaşamında 10 yaş dolaylarında başlayan ve 20'lerin başlarında sona eren bir yaşam dönemini ifade etmektedir (Steinberg, 2007). Ergenliğin doğası gereği bir geçiş dönemi olması ise bu dönemde birtakım sorunların ya da çatışmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ergenlikle ilgili ilk bilimsel çalışmalara öncülük eden Stanley Hall bu dönemi bir fırtına ve stres dönemi olarak adlandırmıştır (Santrock, 2012). Ergenliğe dair fırtına ve stres görüşünün uzun yıllar ergenlik konusunda yapılan çalışmalara etki ettiği söylenebilir. Bu bağlamda Myers (2000) tarafından yapılan alanyazın taramasına dayalı çalışma, bu görüşü destekler niteliktedir. Myers (2000) 1987 yılından bu yana psikolojide yapılan çalışmaları incelemiş ve olumsuz duyguların (kaygı, stres, depresyon gibi) olumlu duygulara (yaşam doyumu, mutluluk, iyimserlik, yılmazlık gibi) göre yaklaşık 14 kat daha çok çalışılmış olduğunu ortaya koymuştur. Gerek Myers tarafından yapılan bu çalışma gerekse 2000'li yıllardan sonra psikoloji bilimindeki pozitif yönelim insanlarda olumsuz özelliklerden çok olumlu özelliklerin araştırılmasına imkan sağlamıştır (Sheldon ve King, 2001). Pozitif psikoloji alanında sıklıkla ele alınan kavramlardan bir tanesi de yaşam doyumudur. Bu bağlamda yaşam doyumunu, pozitif psikoloji açısından önemli bir yapıyı ifade etmektedir. Çünkü yaşam doyumunu kavramı olumlu kişisel, davranışsal, psikolojik ve sosyal sonuçları olan bir kavram olmakla beraber mutluluk ile de yakından ilişkili bir kavram olarak değerlendirilmektedir (Lyubomirsky ve ark., 2005a; Lyubomirsky ve ark., 2005b).

Yaşam doyumunu kişilerin aile, çevre ve arkadaşları gibi yaşamında yer alan alanlara yönelik olarak bilişsel değerlendirmelerini ve bu alanlara dair yaşam kalitesini ifade etmektedir (Suldo, Riley ve Shaffer, 2006). Buna bağlı olarak yaşam doyumunu, iki ayrı boyutta ele alınmaktadır. Bunlar öznel yaşam doyumunu (subjective life satisfaction) ve genel yaşam doyumunu (objective life satisfaction) olarak boyutlandırılmaktadır (Huebner, Drane ve Valois, 2000). Öznel yaşam doyumunu kavramı kişinin yaşamına dair bilişsel değerlendirmelerini ifade etmektedir (Diener, 1984). Genel yaşam doyumunu ise kendi içerisinde çeşitli alanları içermektedir. Bunlar arasında toplumun çeşitli faktörleri de bulunmaktadır. Özellikle kişilerin yaşam doyumları değerlendirilirken bu faktörlerin dikkate alındığı belirtilmektedir (Huebner, Drane ve Valois, 2000).

Huebner ve arkadaşları (2004) çocuğun algıladığı yaşam kalitesinin psikolojik bir

güç olduğunu belirtmekte, bunun da olumsuz davranışları önlediğini ve kişide olumlu değişimlere yol açtığını ifade etmektedirler. Buna dayalı olarak çocuklarda yaşam doyumunun önemli bir özellik olduğu vurgulanmaktadır. Yüksek düzeyde yaşam doyumunu bildiren çocukların, düşük düzeyde yaşam doyumunu bildiren akranlarına göre akademik performanslarının, kişilerarası ilişkilerinin, kişisel işlevlerinin de yüksek olduğu belirtilmektedir (Gilman ve Huebner, 2006). Düşük düzeyde yaşam doyumunu ise alkol ve zararlı madde kullanımı, depresyon, kaygı ve stres ile ilişkilendirilmektedir (Gilman ve Huebner, 2003). Buna ek olarak ilerleyen yıllarda da yüksek düzeyde yaşam doyumunu bildiren çocukların daha az dışa yönelim sorunları gösterdikleri vurgulanmaktadır. Ayrıca yüksek düzeyde yaşam doyumunu bildiren çocukların yaşamlarına dair olumlu görüşler bildirdikleri ve mutluluk gibi olumlu duyguların yaşanma sıklığının arttığını bildirdikleri ifade edilmektedir (Huebner, 2004). McCabe ve arkadaşları (2011) çevresel ve demografik değişkenler dışta tutulduğunda tüm çocukların yaşam doyumunu kapasitesine sahip olduklarını ve bununla beraber olumlu psikolojik özelliklerin bu çocuklarda koruyucu ve önleyici bir niteliğe sahip olduğunu vurgulamaktadırlar.

Çocuklarda yaşam doyumunu akademik başarı ve ruh sağlığı ile ilişkilendirilmektedir (Baker ve ark., 1997; Noddings, 2006). Yaşam doyumunu düşük düzeyde olan bireylerin depresyon gibi psikolojik ve sosyal problemler yaşadıkları ifade edilmektedir (Furr ve Funder, 1998; Lewinsohn ve ark., 1991). Bunun tam aksine yüksek düzeyde yaşam doyumunu bildiren bireylerin daha etkili problem çözdükleri, bağışlama ve diğerkamalık gibi erdem göstergesi sayılan psikolojik özellikleri daha fazla sergiledikleri ve stresli yaşam olaylarına karşı daha dirençli oldukları ifade edilmektedir (Frisch, 2000; Huebner ve ark., 2004; Veenhoven, 1989). Bu görüşten hareketle yaşam doyumunun yılmazlık (resiliency), başa çıkma (coping) ve olumlu sosyal davranışlarla (prosocial behaviours) ilişkili bir özellik olduğu söylenebilir.

Ergenlik döneminde çocuklarda yetkinlik ve yılmazlığın gelişimi olumlu duygular ile ilişkilidir (Clonan ve arkadaşları, 2004). Bununla beraber olumlu duygular, çocuğun sosyal ve duygusal kaynakları ile beraber çevrenin çocuğun davranışlarına olan etkisini değiştirmesine veya davranışlarını geliştirmesine ve böylelikle çocuğun çevresiyle uyumuna yardımcı olur (Bear, Manning ve Izard, 2003). Okul doyumunu yüksek olan öğrencilerin daha fazla kişilerarası etkileşimde buldukları ve sosyal destek sundukları bildirilmektedir (McCabe ve ark., 2011). Özel olarak çocukların kendilerine yönelik değerlendirmeleri ilkökul ve ortaokul yıllarında düşüş göstermektedir. Buna rağmen bu değerlendirmeler ergenliğin sonlarında ise olumlu yönde artış göstermektedir (Park, 2005). Ancak çocukluğu takip eden ergenlik döneminde yaşla beraber yaşam doyumunu düzeyinde bir azalma olabileceği ifade edilmektedir (Çivitci, 2010). Hong Kong'ta ergenlerle yapılan bir araştırmada yaşla beraber yaşam doyumunda bir düşüşün olduğu görülmüştür (Man, 1991). Ancak bu durumun geçici olduğu ve gelişim döneminin bir özelliği olduğu

başka araştırmacılar tarafından vurgulanmaktadır. Ergenlerde bu durum bilişsel gelişim ile ilişkilendirilmekte ve ergenlerin kendilerine ya da yaşamlarına ait değerlendirmelerinin yaşla beraber daha gerçekçi bir şekle dönüştüğü ifade edilmektedir (Bear ve ark., 1998; Stone ve Lemanek, 1990). Bir kimlik arayışı dönemi olan ergenlik, bu özelliği bakımından da ergenlerin yaşam doyumlarında bir düşüşe neden olabilmektedir. Bu dönemde aile ve topluma karşı sorumlulukların artması ve kimlik arayışı gibi gelişimsel konuların yaşam doyumuna etkilerinden söz edilmektedir (Harter, 1986; Man, 1991). Ergenliğin doğası gereği yaşam doyumunda gözlenen bu düşüş, ergenlerde yaşam doyumunu gibi olumlu özelliklerin geliştirilmesinin önemini ve ergenlere yönelik olarak hazırlanan müdahale çalışmalarında bu özelliklerin dikkate alınmasının gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Ash ve Huebner, 2001).

Oishi, Diener, Lucas ve Suh (1999) yaşam doyumunun belirleyicileri olarak kişilik özellikleri ve diğer demografik özelliklere dayanan geniş bir değişken grubundan söz etmektedirler. Buna göre dışadönük kişilik özelliği (extraversion), ekonomik gelir düzeyi ve eğitim durumu gibi birçok değişken yaşam doyumunu üzerinde bir etkide bulunmaktadır. Bunun yanı sıra araştırmacılar Maslow'un belirttiği temel ihtiyaçların karşılanmasının da yaşam doyumunu arttırdığını ifade etmektedirler. Bu temel ihtiyaçlar ise fizyolojik ihtiyaçlardan kendini gerçekleştirme ihtiyacına kadar dayanmaktadır. Temel ihtiyaçlar arasında yer alan sevgi ve ait olmanın yaşam doyumuna etkisinden söz edilebilir. Buna dayalı olarak sağlıklı duygusal gelişim gösteren bir ergenin aile ilişkileri, kardeş ilişkileri ve akran ilişkilerinin olumlu olması beklenmektedir. Oliva ve Arranz (2005) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada erkek ergenlerin kardeşleriyle olan ilişkilerinin yaşam doyumunu ile anlamlı bir ilişkisi elde edilmemiştir. Bunun tam tersine kız ergenlerin ise hem ailesel hem de kardeşlerle olan ilişkileri ile yaşam doyumunu arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki elde edilmiştir. Bu bulgudan hareketle tek çocuk olma ya da bir kardeşe sahip olmanın yaşam doyumunu üzerinde bir etkisinin bulunduğu söylenebilir.

Ergenlik döneminde akran ilişkileri ergenin gelişimine etkide bulunabilmektedir. Bu nedenle ergenlikte akranları tarafından reddedilme, stresli yaşam olaylarına maruz kalma, hem ergenlerin yaşam doyumunu düzeyini düşürmekte hem de ergenlerde dışayönelim sorunlarına yol açmaktadır (Huebner, Antaramian, Hills, Lewis ve Saha, 2010). Okula devam eden bir ergenin zamanının önemli bir kısmını geçirdiği yer olan okullar da ergen gelişimine etki eden sistemlerden biridir. Dolayısıyla okulların ve eğitimin amacının çocukların mutluluğunu sağlamak olduğu söylenebilir (Noddings, 2010). Ergenlerde olumlu duyguların geliştirilmesi ve bireysel olarak öğrencilerin güçlendirilmesi, okul iklimini geliştirmekte ve sonuç olarak öğrencilerin gelişim göstermelerini sağlamaktadır (Chafouelas ve Bray, 2004). Böylelikle sağlıklı gelişim gösteren ve desteklenen çocuklar, destekleyici çevrenin bir parçası olmaya eğilim gösterirler (Baker ve ark., 2003). Sonuç olarak olumlu ve destekleyici bir okul iklimi çocukların okuldaki rahatı ve mutluluğu için

önemli bir role sahiptir (McCabe ve ark., 2011).

Linley ve arkadaşları (2006), okulların insanın gelişiminde önemli bir rolünün olduğunu belirtmekte ve bu bağlamda okul ve eğitim psikolojisinin pozitif psikoloji ile bağlantı kurarak ergen gelişimini üst düzeye çıkarmanın yollarını aramasını bir gereklilik olarak değerlendirmektedirler. Bunun yanı sıra çocuklar zamanlarının önemli bir kısmını okullarda geçirmekte ve buna bağlı olarak okullar, çocukların gelişimlerini sürdürdükleri mekanlar olarak görülebilmektedir (Baker, Dilly, Auperlee ve Patil, 2003). Nitekim her ne kadar eğitim ve mutluluk ilişkisini temel alan araştırma birikimi mevcut olsa da bu araştırmaların önemli bir kısmı yetişkinleri temel almaktadır. Bunun tam aksine çocuklarda psikolojik problemler ve eğitimsel sorunlar konusunda ise önemli bir alanyazın birikimi mevcuttur. Bu nedenle psikolojik iyi oluş ya da mutluluk gibi konularla ilgili olarak ergenler ve çocuklarla yapılan çalışmalar diğer psikolojik özellikleri konu alan çalışmalara oranla görece daha sınırlı kalmıştır (Lewis, Huebner, Malone ve Valois, 2010; Gaderman ve ark., 2010; Huebner, 2004).

Türkiye’de de ergenlerde yaşam doyumunu inceleyen çalışmaların da yetişkinlerle yapılan çalışmalara oranla görece sınırlı olduğu söylenebilir. Yapılan alanyazın taramasında ortaokula devam eden ergenlerle yapılan yaşam doyumunu çalışmaları, yalnızlık ve aile birlikteliği (Çivıtcı, Çivıtcı ve Fiyakalı, 2009), ergenlerin aile ortamları (Eryılmaz, 2011), özsayı (Çivıtcı, 2010; Yiğit, 2010), öfke ifade tarzları (Çeçen-Eroğul ve Bilge-Türk, 2013), okul tükenmişliği (Aypay ve Eryılmaz, 2011), kişisel ve ailesel özellikler (Çivıtcı, 2009), zorbalık (Hilooğlu, 2009; Karher-Soydaş, 2011), duygusal zeka (Kırtıl, 2009), anababaya bağlanma ve okula bağlanma (Özdemir ve Koruklu, 2013) arasındaki ilişkilerin incelenmesini amaçlayan çalışmalardır.

Türk eğitim sistemi bağlamında ele alındığında okulların birbirlerine göre farklı özellikler gösterdiği, öğrencilerine farklı imkanlar sunduğu düşünüldüğünde bu durum, okullarda öğrenim gören öğrencilerin gelişimsel özelliklerinin de birbirlerinden farklılaşabileceğini düşündürmektedir. Özellikle anababalarından ayrı eğitimlerini sürdürmekte olan Yatılı Bölge Ortaokulları’na (YBO) devam eden ergenlerin yaşam doyumunu düzeylerinin ailesi yanında eğitimini sürdüren akranlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi hem eğitim psikolojisi hem de gelişim psikolojisi alanına katkı getirebilir. Ayrıca ortaokula devam eden ergenlerin yaşam doyumunu düzeylerini incelemeyi amaçlayan çalışmaların yetişkinlerle yapılan çalışmalara göre alanyazında görece sınırlı olması ve özellikle de Yatılı Bölge Ortaokulları’na devam eden ergenlerde yaşam doyumunu incelemeyi amaçlayan çalışmalara alanyazında rastlanmamış olması bu çalışmanın yapılması konusunda bir gereklilik olarak görülmüştür. Buradan hareketle, bu araştırmanın amacı Yatılı Bölge Ortaokulları’na devam eden ergenler ile ailesi yanında eğitime devam eden ergenlerin yaşam doyumunu düzeylerinin incelenmesidir.

YÖNTEM

Desen

Bu araştırma, Yatılı Bölge Ortaokulları ile ailesi yanında ortaokula devam eden ergenlerin yaşam doyumu düzeylerinin okul türü, cinsiyet ve sınıf düzeyine göre incelemeyi amaçlayan tarama modelinde bir araştırmadır.

Çalışma Grubu

Bu araştırma Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaklaşık 50.000 nüfuslu bir ilde bulunan Yatılı Bölge Ortaokulları ve ailesi yanında ortaokullara devam eden 633 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubuna ait betimsel istatistikler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışma grubuna ait betimsel istatistikler

Demografik Özellikler		n	%
Cinsiyet	Kız	267	42,2
	Erkek	362	57,2
	Yanıtlamayanlar	4	0,6
	Toplam	633	100
Okul Türü	Yatılı Bölge Ortaokulu	272	43,0
	Ortaokul	334	52,8
	Yanıtlamayanlar	27	4,3
	Toplam	633	100
Sınıf Düzeyi	6. sınıf	222	35,1
	7. sınıf	214	33,8
	8. sınıf	192	30,3
	Yanıtlamayanlar	5	0,8
	Toplam	633	100
Annenin Hayatta Olma Durumu	Evet	618	97,6
	Hayır	11	1,7
	Yanıtlamayanlar	4	0,6
	Toplam	633	100
Babanın Hayatta Olma Durumu	Evet	607	95,9
	Hayır	23	3,6
	Yanıtlamayanlar	3	0,5
	Toplam	633	100

Evde Kiminle Yaşadığı	Anne ile	14	2,2
	Baba ile	6	0,9
	Anababa ile birlikte	610	96,4
	Yanıtlamayanlar	3	0,5
	Toplam	633	100
Okulda Kardeşi Olma Durumu	Var	342	54,0
	Yok	276	43,6
	Yanıtlamayanlar	15	2,4
	Toplam	633	100,0

Çalışma grubunda yer alan katılımcıların cinsiyet özellikleri incelendiğinde katılımcıların %42,2'si ($n=267$) kız, %57,2'si ($n=362$) ise erkektir. Katılımcıların %43,0'ü ($n=272$)'si Yatılı Ortaokullara, %52,8'i ($n=334$) ise ailesi yanında ortaokula devam etmektedir. Katılımcıların %4,3'ü ($n=27$) ise öğrenim gördüğü okul türünü belirtmemiştir. Katılımcıların öğrenim gördükleri sınıf düzeyleri incelendiğinde 6, 7 ve 8. sınıflara devam eden katılımcıların sayısı (n) ve yüzde (%) bakımından birbirlerine yakın oldukları söylenebilir. Buradan hareketle çalışma grubunda yer alan katılımcıların cinsiyet, okul türü, ve sınıf düzeyi bakımından homojen bir yapı gösterdiği söylenebilir. Ayrıca katılımcıların yaş ortalaması $\bar{X}=13,26$; standart sapması ise $S_x=1,17$ 'dir.

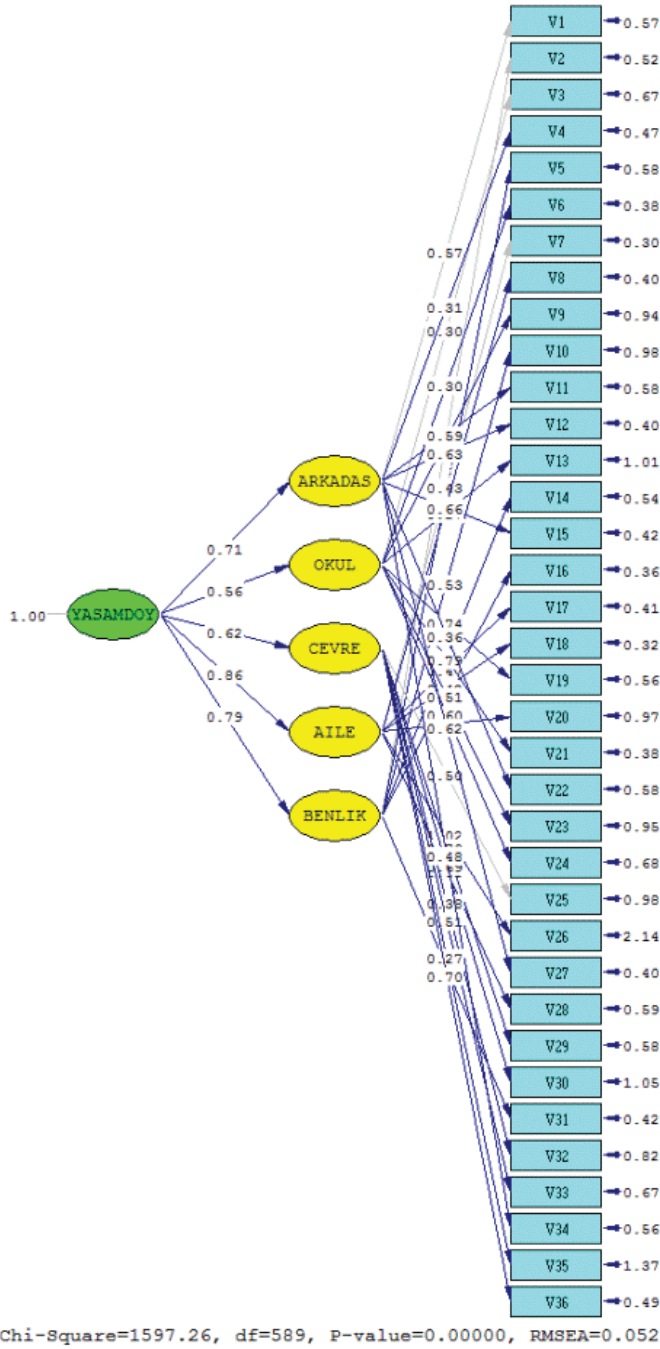
Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Araştırmada katılımcıların yaş, cinsiyet, okul türü ve sınıf düzeyi gibi demografik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla araştırmacı tarafından demografik bilgi formu hazırlanmıştır.

Çokboyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği (ÇÖYDÖ): Çokboyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği ergenlerde yaşam doyumunu değerlendirmek için Huebner (1994) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, yaşam doyumunun beş alanına yönelik değerlendirmeleri içeren toplam beş boyut ve 36 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları ise sırası ile *Arkadaş*, *Okul*, *Yaşanılan Çevre*, *Aile* ve *Benlik* alt boyutlarıdır. Ölçeğin İngilizce özgün formuna ait Cronbach alfa katsayısı tüm ölçek için 0.92; Arkadaş alt boyutu için 0.85; Okul alt boyutu için 0.85; Yaşanılan Çevre alt boyutu için 0.83; Aile alt boyutu için 0.82 ve Benlik alt boyutu için ise 0.82 olarak hesaplanmıştır (Huebner, 1994). Türkçe uyarlamasının Çivitci (2007) tarafından yapıldığı çalışmada ise ölçeğe ait Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı tüm ölçek için 0.87; Arkadaş alt boyutu için 0.85; Okul alt boyutu için 0.76; Yaşanılan Çevre alt boyutu için 0.75; Aile alt boyutu için 0.74 ve Benlik alt boyutu için ise 0.70 olarak hesaplanmıştır. Gerek ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışmasında gerekse bu ölçeğin veri toplama aracı olarak kullanıldığı ulusal çalışmalarda ölçeğin Doğru-

layıcı Faktör Analizi (DFA) işleminin yapıldığı çalışmalara rastlanmamıştır. DFA, ölçeklerin kültürlerarası uyarlama çalışmalarında yararlanılan ve ölçeğin uyarlandığı kültürde özgün formundaki yapıyı gösterip göstermediğini sınılamaya dair bir işlemdir. Buna dayalı olarak bu çalışmada ölçek için DFA işlemi gerçekleştirilmiştir. DFA işleminin ardından elde edilen yol şeması Şekil 1’de sunulmuştur. Şekil 1’de yer alan yol şemasında ölçeğin alt boyutlarına ait R^2 değerlerinin 0.56 ile 0.86 arasında değiştiği söylenebilir.

Şekil 1. Doğrulayıcı faktör analizi işlemi sonuçlarına ait yol şeması

Ayrıca ölçeğin model uyumu için uyum parametreleri hesaplanmıştır. Uyum iyiliği katsayıları $\chi^2/Sd=2,71$; ortalama hataların karekökü için (RMSEA) 0.052; normlaştırılmamış uyum indeksi için (NNFI) 0.94, karşılaştırmalı uyum indeksi için (CFI) 0.94, iyilik uyum indeksi için (GFI) 0.88 ve düzeltilmiş iyilik uyum indeksi için (AGFI) 0.86 olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan uyum parametrelerinden elde edilen değerler incelendiğinde ölçeğin beş boyutlu yapısının Türk örnekleminde doğrulandığı söylenebilir. Diğer bir deyişle Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği'nin Türk örneklemindeki ergenler için geçerli bir ölçek olduğu söylenebilir. Ölçek için yapılan DFA işlemi sonrası elde edilen yapıya ait Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış ve alfa değerleri tüm ölçek için 0.86; Arkadaş boyutu için 0.80; Okul boyutu için 0.69; Çevre boyutu için 0.69; Aile boyutu için 0.64; Benlik boyutu için 0.70 olarak hesaplanmıştır. Tüm ölçek ve Arkadaş alt boyutu için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının 0.70'ten yüksek çıkması ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğunun işareti olarak değerlendirilebilir. Ancak ölçeğin diğer alt boyutlarının ise 0.70 değerine oldukça yakın değerler aldığı görülmektedir. Ölçeğin puanlanması ise hiçbir zaman (1), bazen (2), sık sık (3) ve her zaman (4) şeklindedir. Ayrıca ölçekte yer alan 3, 4, 9, 13, 22, 25, 30, 32 ve 35. maddeler tersten puanlanmaktadır. Ölçekten elde edilen puanlar arttıkça yaşam doyumunun arttığı, düştükçe ise yaşam doyumunun azaldığı söylenebilir.

BULGULAR

Öncelikle araştırmadan elde edilen verilere ait tanımlayıcı istatistikler hesaplanmıştır. Bu aşamada ölçeğin her bir alt boyutu ve toplam puanı için ortalama, standart sapma ve varyans değerleri hesaplanmıştır. Tanımlayıcı istatistiklerden elde edilen bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Ölçekten elde edilen puanlara ait betimsel istatistikler

	<i>n</i>	Min.	Maks.	$\bar{X}$	S_x
Arkadaş	633	10,00	32,00	26,42	4,61
Okul	633	8,72	32,00	21,70	3,82
Çevre	633	7,00	28,00	22,03	4,48
Aile	633	7,00	67,00	24,85	4,04
Benlik	633	7,00	26,00	20,03	3,40
Tüm Ölçek	633	55,00	144,00	118,25	14,47

Ölçek toplam puanı ve alt boyutlardan elde edilen puan dağılımları incelendiğinde ölçek toplam puanı ve alt ölçeklerden elde edilen puan ortalamaları ile standart sapma değerleri incelendiğinde veri setinin normalden aşırı bir sapma göstermediği ve heterojen bir dağılım göstermediği söylenebilir.

Ölçeğin alt boyutları ve tüm ölçekten alınan puanların sınıf düzeyi gibi demografik değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi için MANOVA'dan yararlanılmıştır. Ancak MANOVA'nın kullanılabilmesi için varyans/kovaryans matrislerinin eşit olması gerekmektedir. Varans/kovaryans matrislerinin eşit olup olmadığı ise Box's M istatistiği ile belirlenmiştir. Bu aşamada elde edilen Box's M istatistiği sonuçlarına göre veri setine ait varyans/kovaryans matrislerinin eşit olmadığı, buna dayalı olarak bu ön koşulun sağlanmadığı görülmüştür (Box's M=93,247; $p<0.01$). Box's M istatistiğinin anlamlı sonuçlar vermemesi üzerine MANOVA analizi yerine ikili karşılaştırmalarda t-testi, çoklu karşılaştırmalarda ise ANOVA'dan yararlanılmıştır.

Tablo 3. Ölçekten elde edilen puan ortalamalarının katılımcıların cinsiyetleri ve okul türlerine göre karşılaştırılması

Ölçek Boyutları	Cinsiyet	<i>n</i>	$\bar{X}$	S_x	<i>t</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>
Arkadaş	Kız	267	26,83	4,74	1,882	627	,060
	Erkek	362	26,13	4,51			
	Kız _(YBO)	93	27,22	4,64	2,907	268	,004*
	Erkek _(YBO)	177	25,46	4,75			
	Kız _(Ortaokul)	165	26,82	4,63	,050	331	,960
	Erkek _(Ortaokul)	168	26,80	4,26			
Okul	Kız	267	22,40	3,62	3,939	627	,000**
	Erkek	362	21,20	3,90			
	Kız _(YBO)	93	22,38	3,57	2,195	268	,029*
	Erkek _(YBO)	177	21,41	3,36			
	Kız _(Ortaokul)	165	22,36	3,68	2,649	331	,008*
	Erkek _(Ortaokul)	168	21,18	4,39			
Çevre	Kız	267	22,30	4,42	1,191	627	,234
	Erkek	362	21,87	4,51			
	Kız _(YBO)	93	23,42	4,15	2,022	268	,044*
	Erkek _(YBO)	177	22,32	4,30			
	Kız _(Ortaokul)	165	21,75	4,49	,723	331	,470
	Erkek _(Ortaokul)	168	21,38	4,71			

Aile	Kız	267	25,22	25,22	1,940	627	,053
	Erkek	362	24,59	24,59			
	Kız _(YBO)	93	25,79	3,25	3,057	268	,002*
	Erkek _(YBO)	177	24,31	4,04			
	Kız _(Ortaokul)	165	24,98	3,62	,115	331	,908
	Erkek _(Ortaokul)	168	24,93	4,69			
Benlik	Kız	267	20,30	20,30	1,580	627	,153
	Erkek	362	19,87	19,87			
	Kız _(YBO)	93	19,63	3,57	,508	268	,612
	Erkek _(YBO)	177	19,40	3,44			
	Kız _(Ortaokul)	165	20,77	3,14	1,228	331	,220
	Erkek _(Ortaokul)	168	20,33	3,29			
Toplam	Kız	267	120,47	14,05	3,220	627	,001*
	Erkek	362	116,74	14,57			
	Kız _(YBO)	93	121,80	14,99	3,068	268	,002*
	Erkek _(YBO)	177	115,88	15,11			
	Kız _(Ortaokul)	165	120,09	13,08	1,539	331	,125
	Erkek _(Ortaokul)	168	117,80	14,11			

* $p < .05$ ** $p < .01$

Tablo 3'te yer alan t testi sonuçları incelendiğinde Çokboyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği'nin toplam ve alt ölçek puan ortalamalarının gerek yatılı bölge ortaokullarına devam eden kız öğrencilerde gerekse ailesi yanında ortaokula devam eden kız öğrencilerde, erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülebilir. Ancak gözlenen puan farklılıklarının istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığı t testi ile sınanmıştır. Elde edilen t testi sonuçlarına göre YBO'ya devam eden kız öğrencilerin erkek akranlarına göre ölçeğin Arkadaş alt boyutundan aldıkları puan ortalamasının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($t=2,907$; $p < .05$). Araştırmaya katılan kız öğrencilerin ölçeğin Okul doyumunu boyutunda erkek öğrencilere göre istatistiksel açıdan anlamlı ve daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür ($t=3,939$; $p < .01$). Bu bulguya paralel olarak hem yatılı ortaokula devam eden kız öğrencilerin ($t=2,195$; $p < .05$) hem de ailesi yanında ortaokula devam eden kız öğrencilerin ($t=2,648$; $p < .05$) Okul alt boyutundan aldıkları puan ortalamalarının erkek akranlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı ve yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yaşam doyumunun alt boyutlarından biri olan çevreden algılanan doyumda da benzer bulgular elde edilmiştir. Buna dayalı olarak YBO'larda öğrenim gören kız öğrencilerin aynı okuldaki erkek öğrencilere göre daha Çevre boyutunda daha yüksek doyuma sahip oldukları görülmüştür ($t=2,022$; $p < .05$). Aile boyutunda da YBO'larda öğ-

renim gören kız öğrencilerin aynı okuldaki erkek akranlarına göre daha yüksek doyum bildirdikleri sonucuna ulaşılmıştır ($t=3,057$; $p<.05$). Benlik alt ölçek puan ortalamalarında ise katılımcıların cinsiyetleri açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Son olarak kız öğrencilerin erkek öğrencilere ($t=3,220$; $p<.05$) ve YBO'larda öğrenim gören kız öğrencilerin aynı okuldaki erkek öğrencilere ($t=3,068$; $p<.05$) göre toplam yaşam doyumu puanlarının istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma gösterdiği görülmüştür.

Tablo 4. Ölçekten elde edilen puan ortalamalarının öğrenim görülen sınıf düzeyi ve okul türüne göre dağılımı

Okul Türü	Ölçek Boyutları	Sınıf Düzeyi	n	$\bar{X}$	S_x
YBO	Arkadaş	6. Sınıf	104	26,19	4,80
		7. Sınıf	97	25,68	4,85
		8. Sınıf	71	26,43	4,63
		Toplam	272	26,07	4,77
	Okul	6. Sınıf	104	22,02	3,26
		7. Sınıf	97	22,28	3,25
		8. Sınıf	71	20,61	3,75
		Toplam	272	21,75	3,45
	Çevre	6. Sınıf	104	23,57	3,86
		7. Sınıf	97	22,41	4,47
		8. Sınıf	71	21,70	4,44
		Toplam	272	22,67	4,29
Aile	6. Sınıf	104	24,79	4,04	
	7. Sınıf	97	24,61	4,06	
	8. Sınıf	71	25,17	3,18	
	Toplam	272	24,83	3,84	
Benlik	6. Sınıf	104	19,24	3,35	
	7. Sınıf	97	19,75	3,60	
	8. Sınıf	71	19,41	3,48	
	Toplam	272	19,47	3,47	
Toplam	6. Sınıf	104	119,13	15,29	
	7. Sınıf	97	117,79	15,97	
	8. Sınıf	71	116,25	14,23	
	Toplam	272	117,90	15,26	

Ortaokul	Arkadaş	6. Sınıf	113	26,09	4,56
		7. Sınıf	101	26,85	4,62
		8. Sınıf	117	27,44	4,16
		Toplam	331	26,80	4,47
	Okul	6. Sınıf	113	22,69	3,66
		7. Sınıf	101	21,61	4,13
		8. Sınıf	117	20,99	4,33
		Toplam	331	21,76	4,10
	Çevre	6. Sınıf	113	21,73	4,98
		7. Sınıf	101	21,79	4,47
		8. Sınıf	117	21,18	4,33
		Toplam	331	21,55	4,60
	Aile	6. Sınıf	113	24,67	3,56
		7. Sınıf	101	25,11	5,69
		8. Sınıf	117	24,99	3,23
		Toplam	331	24,92	4,22
	Benlik	6. Sınıf	113	20,22	3,24
		7. Sınıf	101	20,98	3,22
		8. Sınıf	117	20,45	3,25
		Toplam	331	20,53	3,24
Toplam	6. Sınıf	113	118,83	14,58	
	7. Sınıf	101	119,67	13,73	
	8. Sınıf	117	118,19	13,02	
	Toplam	331	118,86	13,75	

Tablo 4’te yer alan veriler incelendiğinde öğrenim görülen okul türü ve devam edilen sınıf düzeyi açısından yaşam doyumu toplam ve alt ölçek puanlarının farklılaştığı görülmektedir. Ancak gözlenen bu puan farklılığının istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığı ANOVA fark testi ile sınıanmış, ANOVA sonuçları Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Ölçekten elde edilen puan ortalamalarının öğrenim görülen sınıf düzeyi ve okul türlerine göre karşılaştırılması

Okul Türü	Ölçek Boyutları	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Farklılık	
YBO	Arkadaş	Gruplar Arası	25,183	2	12,591	,552	,577		
		Grup İçi	6141,085	269	22,829				
		Toplam	6166,268	271					
	Okul	Gruplar Arası	127,330	2	63,665	5,514	,004**		6-7, 7-8
		Grup İçi	3105,617	269	11,545				
		Toplam	3232,947	271					
	Çevre	Gruplar Arası	156,480	2	78,240	4,346	,014**		6-8
		Grup İçi	4842,863	269	18,003				
		Toplam	4999,343	271					
	Aile	Gruplar Arası	12,992	2	6,496	,439	,645		
		Grup İçi	3984,139	269	14,811				
		Toplam	3997,130	271					
	Benlik	Gruplar Arası	13,021	2	6,511	,537	,585		
		Grup İçi	3259,124	269	12,116				
		Toplam	3272,146	271					
	Toplam	Gruplar Arası	350,785	2	175,392	,751	,473		
		Grup İçi	62782,302	269	233,391				
		Toplam	63133,087	271					

Arkadaş	Gruplar Arası	104,898	2	52,449	2,650	,072		
	Grup İçi	6492,770	328	19,795				
	Toplam	6597,668	330					
Okul	Gruplar Arası	167,732	2	83,866	5,109	,007**	6-8	
	Grup İçi	5384,180	328	16,415				
	Toplam	5551,911	330					
Ortaokul	Çevre	Gruplar Arası	25,360	2	12,680	,596	,551	
	Grup İçi	6974,036	328	21,262				
	Toplam	6999,396	330					
Aile	Gruplar Arası	11,248	2	5,624	,314	,731		
	Grup İçi	5883,975	328	17,939				
	Toplam	5895,223	330					
Benlik	Gruplar Arası	32,069	2	16,035	1,528	,219		
	Grup İçi	3442,521	328	10,495				
	Toplam	3474,590	330					
Toplam	Gruplar Arası	117,430	2	58,715	,309	,735		
	Grup İçi	62363,192	328	190,132				
	Toplam	62480,622	330					

* $p < .05$ ** $p < .01$

Tablo 4'te yer alan okul türü ve sınıf düzeyine göre ölçek puan dağılımları incelendiğinde YBO'ya devam eden 8. sınıf öğrencilerinin Okul doyumunu alt ölçek puan ortalamasının ($\bar{X}=20,61$), 7. sınıf öğrencilerinin puan ortalaması ($\bar{X}=22,28$) ve 6. sınıf öğrencilerinin puan ortalamasından ($\bar{X}=22,02$) düşük olduğu görülebilir. Ancak bu puan farklılığının istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığı ANOVA testi ile belirlenmiş ve farkın hangi gruplar arasında anlamlı olduğu ise çoklu karşılaştırma testlerinden Bonferroni ile belirlenmiştir. Bu testlerden elde edilen sonuçlara göre YBO'ya devam eden 8. sınıf öğrencilerinin Okul doyumunu alt ölçek puan ortalamasının 6 ve 7. sınıflara devam eden öğrencilere göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma gösterdiği söylenebilir ($F_{(2-269)}=5,514$; $p < .05$). Özetle, Okul boyutunda en düşük doyum bildiren grubun 6. sınıf, en yüksek doyum bildiren grubun ise 8. sınıf öğrencileri olduğu söylenebilir.

YBO'ya devam eden 8. sınıf öğrencilerinin Çevre alt ölçek puan ortalamalarının 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin puan ortalamalarından daha düşük olduğu görülmüştür. Yapı-

lan ANOVA testi sonuçları 6 ve 8. Sınıflar arasında gözlenen puan farklılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğunu göstermektedir ($F_{(2-269)}=4,346$; $p<.05$). Diğer bir ifadeyle YBO'ya devam eden 8. Sınıf öğrencilerinin çevreden algıladıkları doyumun 6. sınıflara göre daha düşük olduğu söylenebilir.

Ailesi yanında ortaokula devam eden öğrencilere ait dağılımlar incelendiğinde sınıf düzeylerine göre puan farklılıklarının olduğu görülmektedir. Ancak yapılan ANOVA testi sonuçlarına göre ailesi yanında ortaokula devam eden 8. Sınıf öğrencilerinin Okul doyumunu puan ortalamasının 6. Sınıfa devam eden öğrencilerin puan ortalamasından daha düşük olduğu ve gruplar arasında gözlenen puan farklılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür ($F_{(2-328)}=5,109$; $p<.05$). Bununla beraber, Çokboyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği'nden elde edilen toplam puanların ve yukarıda belirtilen boyutlar dışındaki puan ortalamalarının katılımcıların devam ettikleri sınıf düzeyi açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma göstermediği görülmüştür ($p>.05$).

Tablo 6. Ölçekten elde edilen puan ortalamalarının tüm katılımcıların öğrenim gör-
dikleri sınıf düzeyine göre karşılaştırılması

Ölçek Boyutları	Varyans Kaynağı	Kareler		F	p	Anlamlı Fark	
		Toplamı	Sd				
Arkadaş	Gruplar Arası	98,517	2	49,258	2,308	,100	
	Grup İçi	13337,298	625	21,340			
	Toplam	13435,815	627				
Okul	Gruplar Arası	247,835	2	123,918	8,636	,000*	6-8, 7-8
	Grup İçi	8968,322	625	14,349			
	Toplam	9216,157	627				
Çevre	Gruplar Arası	167,501	2	83,750	4,202	,015**	6-8
	Grup İçi	12456,203	625	19,930			
	Toplam	12623,703	627				
Aile	Gruplar Arası	9,214	2	4,607	,279	,756	
	Grup İçi	10311,310	625	16,498			
	Toplam	10320,525	627				
Benlik	Gruplar Arası	34,554	2	17,277	1,486	,227	
	Grup İçi	7267,865	625	11,629			
	Toplam	7302,419	627				
Toplam	Gruplar Arası	292,940	2	146,470	,695	,500	
	Grup İçi	131752,463	625	210,804			
	Toplam	132045,403	627				

* $p<.05$ ** $p<.01$

Okul türü değişkeni dikkate alınmaksızın, tüm katılımcıların devam ettikleri sınıf düzeyi dikkate alınarak yapılan ANOVA testi sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur. Tablodaki veriler incelendiğinde 8. Sınıfa devam eden öğrencilerin Okul doyumunu alt ölçek puan ortalamalarının ($\bar{X}$ =20,78) 6. Sınıf öğrencilerinin puan ortalaması ($\bar{X}$ =22,28) ve 7. sınıf öğrencilerinin puan ortalamasından ($\bar{X}$ =21,94) daha düşük olduğu ve gözlenen bu puan farklılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülebilir ($F_{(2-625)}=8,636$; $p<.01$). Diğer bir deyişle öğrencilerin devam ettikleri sınıf düzeyi yükseldikçe okul doyumunun azaldığı söylenebilir. Ayrıca Çevre alt ölçek puan ortalamalarının da sınıf düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür ($F_{(2-625)}=4,202$; $p<.05$). Buna göre 8. sınıf öğrencilerinin Çevre alt ölçek puan ortalamalarının ($\bar{X}$ =21,33), 6. Sınıf öğrencilerinin puan ortalamasından ($\bar{X}$ =22,61) istatistiksel açıdan anlamlı ve daha düşük olduğu görülmüştür.

Tablo 7. Katılımcıların yaşam doyumunu düzeylerinin devam ettikleri okul türüne göre karşılaştırılması

Ölçek Boyutları	Okul Türü	n	$\bar{X}$	S_x	t	Sd	p
Arkadaş	YBO	272	26,07	4,77	-1,904	604	,057
	Ortaokul	334	26,79	4,45			
Okul	YBO	272	21,75	3,45	-,012	604	,991
	Ortaokul	334	21,75	4,09			
Çevre	YBO	272	22,67	4,29	3,072	604	,002*
	Ortaokul	334	21,55	4,60			
Aile	YBO	272	24,83	3,84	-,312	604	,755
	Ortaokul	334	24,93	4,21			
Benlik	YBO	272	19,47	3,47	-3,909	604	,000**
	Ortaokul	334	20,53	3,23			
Tüm Ölçek	YBO	272	117,90	15,26	-,709	604	,425
	Ortaokul	334	118,84	13,72			

* $p<.05$ ** $p<.01$

Katılımcıların devam ettikleri okul türüne göre yaşam doyumunu düzeylerinin farklılaşma gösterip göstermediği t-testi ile belirlenerek Tablo 7’de sunulmuştur. Tablo 7’de yer alan sonuçlar incelendiğinde okul türlerine göre hem toplam ölçek puanının hem de alt ölçek puan ortalamalarının farklılık gösterdiği görülebilir. Yapılan t-testi sonuçlarına göre Çevre alt ölçek puanları bakımından YBO’ya devam eden öğrencilerin puan ortalamasının ($\bar{X}$ =22,67) ortaokula devam eden öğrencilerin puan ortalamalarına ($\bar{X}$ =21,55) göre daha yüksek olduğu ve bu puan farklılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür ($t=3,072$; $p<.05$). Ancak diğer alt ölçeklerden olan Benlik alt bo-

yutunda ise ailesi yanında ortaokula devam eden öğrencilerin puan ortalamasının ($\bar{X} = 20,53$) YBO'ya devam eden öğrencilerin puan ortalamasından ($\bar{X} = 19,47$) daha yüksek olduğu ve gözlenen bu puan farklılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür ($t=3,909$; $p<.01$). Bununla beraber gerek Çokboyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği toplam puan ortalamaları gerekse Arkadaş, Okul ve Aile alt ölçek puanlarının öğrencilerin devam ettikleri okul türüne göre anlamlı bir farklılaşma göstermediği söylenebilir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Yatılı Bölge Ortaokulu ve ailesi yanında ortaokula devam eden öğrencilerin yaşam doyumu düzeylerinin karşılaştırılması bu araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu amaçla toplanan verilerden elde edilen bulgular YBO'larda öğrenimlerine devam eden kız öğrencilerin Arkadaş, Okul, Çevre, Aile ve toplam yaşam doyumu düzeylerinin aynı okuldaki erkek akranlarına göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Daha öz ifade ile YBO'lardaki kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek yaşam doyumu bildirdikleri söylenebilir. Ailesi yanında ortaokula devam eden kız öğrencilerin ise sadece Okul doyumlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Toplam ölçek puanlarının okul türü dikkate alınmaksızın karşılaştırıldığı analizlerde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek yaşam doyumu bildirdikleri görülmüştür. Buna dayalı olarak ortaokula devam eden kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla yaşam doyumuna sahip oldukları söylenebilir. Park (2005) erkeklerin öz-saygı açısından kız öğrencilere göre daha yüksek puanlar bildirdikleri ancak yaşam doyumu için bu durumun tam aksine kızların erkeklerle göre daha fazla doyum bildirdiklerini ifade etmektedir. Ancak Park (2005) 716 Koreli öğrenci üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında ise bu durumun tam aksine arkadaş doyumunu hariç, diğer tüm alt boyutlar ve yaşam doyumu toplam puanının erkeklerde kızlara göre daha yüksek olduğunu ancak cinsiyetin yaşam doyumu üzerinde düşük bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bununla beraber Huebner, Valois ve Drane (2000) tarafından ABD'de gerçekleştirilen bir çalışmada liseye devam eden kız öğrencilerin yaşam doyumu alt boyutlarından olan okul, arkadaş, aile ve çevre doyumu alt ölçek puanlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak bu çalışmadan elde edilen bulgulardan farklı olarak Huebner, Valois ve Drane (2000) tarafından yapılan çalışmada da yaşam doyumu ölçeği toplam puan ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Ancak araştırmacılar özellikle kız öğrencilerin akran ilişkilerinden algıladıkları doyumun erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğunu vurgulamaktadırlar. Buna ek olarak kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre arkadaşlık ilişkilerini daha önemli gördükleri bildirilmektedir (Doğan, Karaman, Çoban ve Çok, 2012). Bu durumun yaşam doyumuna da bir yansıması olduğu ele alınırsa YBO'ya devam eden kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek arkadaş doyumunu bildirmesi alanyazınla tutarlı bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Türkiye’de YBO’lardaki okul yaşam kalitesi ile ilgili olarak yapılan bir çalışmada kız öğrencilerin algıladıkları okul yaşam kalitesinin erkek öğrencilerin algılarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür (İnal, 2009). Buna ek olarak yurtdışında gerçekleştirilen çalışmalarda kız öğrencilerin okul doyumları düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğuna dair bulgular mevcuttur (Nickerson ve Nagle, 2004). Bu çalışmada da YBO’lardaki kız öğrencilerin erkek akranlarına göre daha yüksek okul doyumunu bildirmeleri belirtilen çalışma ile tutarlılık gösteren bir bulgu olarak ele alınabilir. Özellikle de kırsal kesimlerde kız öğrencilerin daha az okullulaşma oranına sahip oldukları bilinen bir olgudur. Ancak bu çalışmada kız öğrencilerin okul ile ilgili olarak daha yüksek doyum bildirmeleri kız öğrencilerin okullulaşmaları açısından iyimser bir bulgu olarak düşünülebilir.

YBO’ya devam eden 8. sınıf öğrencilerinin Okul doyumları alt ölçek puanlarının 6 ve 7. sınıflara devam eden öğrencilerden düşük olduğu ve bu puan farklılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Daha öz ifade ile YBO’ya devam eden 8. sınıf öğrencilerinin 6 ve 7. sınıflardan daha az okul doyumunu bildirdikleri söylenebilir. Çevre boyutunda da Okul alt boyutuna benzer şekilde 8. sınıf öğrencilerinin 6. sınıf öğrencilerine göre daha az doyum bildirdikleri görülmüştür. Ayrıca ailesi yanında ortaokula devam eden öğrencilerin devam ettikleri sınıf düzeyine göre nasıl bir farklılık gösterdikleri için gerçekleştirilen analizlerde sadece Okul doyumları alt ölçek puanlarında 6. ve 8. sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Diğer bir ifade ile 8. sınıf öğrencileri 6. sınıf öğrencilerinden daha az okul doyumunu bildirmişlerdir. Nickerson ve Nagle (2004) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada da bu çalışmaya benzer şekilde öğrenim görülen sınıf düzeyi yükseldikçe öğrencilerin okul doyumları düzeylerinin düşüş gösterdiği görülmüştür. Alanyazında da vurgulanan bu bulgu eğitim sistemi açısından oldukça önemli olarak görülebilir. Düşük okul doyumları ve bu düşen okul doyumunun sınıf düzeyi yükseldikçe daha da düşüş göstermesi ilerleyen zamanlarda okulu bırakma ile sonuçlanabilir. Bunun yanı sıra öğrencilerin okul ortamında karşılaştıkları zorluklar, okulun ve ailenin öğrenciden beklentileri öğrencilerde okula bağlı bir tükenmişliğe, diğer bir deyişle okul tükenmişliğine yol açabilir (Aypay, 2011). 8. sınıf öğrencilerinin diğer akranlarına göre düşük düzeyde yaşam doyumunu bildirmesi okul tükenmişliğine bağlı bir durum olarak da düşünülebilir. Aypay ve Eryılmaz (2011) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada da okul tükenmişliği ile öznel iyi oluş arasında negatif ilişki elde edilmiştir.

Okul türü değişkeni dikkate alınmaksızın tüm öğrenciler için gerçekleştirilen analizlerde Okul doyumları alt ölçek puanlarının 8. sınıflarda 6 ve 7. sınıflardaki öğrencilerden daha düşük olduğu ve bu puan farklılığının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Bu durum tıpkı YBO’ya devam eden öğrencilerde olduğu gibi Okul doyumunun tüm 8. sınıf öğrencilerinde diğer sınıflardaki öğrencilerden daha düşük olduğunu göstermiştir. Ayrıca ölçeğin Çevre alt boyutundan alınan puanların da 8. ve 6. sınıf öğrencileri arasında

farklılaştığı görülmüştür. Bu bağlamda 8. sınıf öğrencilerinin çevreden algıladıkları doyumun 6. sınıfa devam eden öğrencilerden düşük olduğu söylenebilir. Norveç'te 1017 öğrenci üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmadan elde edilen bulgular, bu bulguyu destekler niteliktedir. 14-15 yaş aralığındaki ergenlerin 13-14 yaş aralığındaki ergenlere göre daha düşük düzeyde mutluluk bildirdikleri görülmüştür (Natvig, Albrektsen ve Qvarnstrom, 2003). Öğrenim görülen sınıfın yükselmesi ile yaşın da bir artış gösterdiği kabul edilirse bu araştırmadan elde edilen bulguların Natvig ve arkadaşları (2003) tarafından gerçekleştirilen çalışma ile paralel bir nitelik taşıdığı söylenebilir.

Sadece okul türü dikkate alınarak öğrencilerin yaşam doyum düzeylerinin nasıl bir farklılaşma gösterdiğine yönelik olarak yapılan analizlerde ölçeğin Çevre alt boyutundan alınan puanların YBO'ya devam eden öğrencilerde ailesi yanında eğitimini devam ettiren ortaokul öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak bu durumun tam aksine Benlik alt ölçek puanlarından elde edilen puan ortalamasının bu kez ailesi yanında devam eden öğrencilerde YBO'ya devam eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Özetle çevreden algılanan doyumun YBO'ya devam eden öğrencilerde, benlik doyumunun ise ailesi yanında ortaokula devam eden öğrencilerde daha yüksek olduğu söylenebilir. YBO'ların kuruluş amaçları da göz önüne alındığında bu okulların sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı bölgelerde yaşayan çocukların eğitime erişimlerindeki imkan ve fırsat eşitliğini ortadan kaldırmaya yönelik bir misyonlarının bulunduğu söylenebilir. Alinyazında sosyo-ekonomik düzeyin öğrencilerin yaşam doyumları üzerinde etkisinin bulunduğu belirtilmektedir. Ash ve Huebner (2001) yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin yaşam doyumunu düzeylerinin düşük sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilere göre daha yüksek olduğunu bildirmektedirler. Bununla beraber aile ergenler için hem bir sosyal destek kaynağı hem de olumlu bir benlik algısının gelişmesi açısından önemli bir kaynak olarak görülebilir. Ailesi yanında ortaokul öğrenimlerini devam ettiren öğrencilerin aile desteği açısından dezavantajlı bir konumda olmaları Benlik alt ölçeğinden yüksek puanlar almalarının bir nedeni olarak düşünülebilir.

Yaşam doyumunu, umut, iyimserlik ve öznel iyi oluş gibi pozitif psikoloji temalı çalışmaların sayısında gerek dünyada gerekse Türkiye'de hızlı bir artışın olduğu söylenebilir. Bu çalışmalar incelendiğinde ise çalışmaların daha çok ilişkisel ve kuramsal çalışmalardan oluştuğu görülebilir. Ancak bu çalışmalara ek olarak müdahale çalışmalarının yapılması hem alanyazına hem de okullarda yürütülen rehberlik hizmetlerine önemli katkılar sağlayacaktır.

Bu çalışma ve buna benzer olarak alanyazında yer alan diğer çalışmalarda da ortaya konduğu üzere sınıf düzeyi yükseldikçe yaşam doyumunda bir azalma olduğu görülmektedir. Bu durumun nedenlerinin ortaya konularak soruna yönelik müdahale çalışmalarının gerçekleştirilmesi bir gereklilik olarak görülebilir. Özellikle de ilerleyen dönemlerde

okulu bırakma riskinin ortadan kaldırılması ve okuldan alınan doyumun artırılması için okullarda öğrencilerin gelişimsel özelliklerine uygun etkinlik ve düzenlemelerin yapılması soruna yönelik önleyici bir çalışma olarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Ash, C., & Huebner, E.S. (2001). Environmental events and life satisfaction reports of adolescents: A test of cognitive mediation. *School Psychology International*, 22, 320-326.
- Aypay, A. (2011). İlköğretim II. kademe öğrencileri için okul tükenmişliği ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(2), 511-527.
- Aypay, A. ve Eryılmaz, A. (2011). Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşları ve okul tükenmişliği arasındaki ilişkiler. *International Online Journal of Educational Sciences*, 3(1), 181-199. [Online]: <http://iojes.net> adresinden 09 Eylül 2013 tarihinde indirilmiştir.
- Baker, J. A., Dilly, L. J., Aupperlee, J. L., & Patil, S. A. (2003). The developmental context of school satisfaction: Schools as psychologically healthy environments. *School Psychology Quarterly*, 18, 206-221.
- Baker, J. A., Terry, T., Bridger, R., & Winsor, A. (1997). Schools as caring communities: A relational approach to school reform. *School Psychology Review*, 26, 586-602.
- Bear, G. G., Manning, M. A., & Izard, C. E. (2003). Responsible behavior: The importance of social cognition and emotion. *School Psychology Quarterly*, 18(2), 140-157.
- Chafouleas, S. M., & Bray, M. A. (2004). Introducing positive psychology: Finding a place within school psychology. *Psychology in the Schools*, 41(1), 1-5.
- Clonan, S. M., Chafouleas, S. M., McDougal, J. L., & Riley-Tillman, T. C. (2004). Positive psychology goes to school: Are we there yet? *Psychology in the Schools*, 41(1), 101-110.
- Çeçen-Eroğul, A. R. ve Bilge-Türk, S. (2013). Ergenlerde çocukluk örülenme yaşantıları ve öfke ifade tarzları ile benlik saygısı ve yaşam doyumunu arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 10(1), 1421-1439.
- Çivitci, A. (2007). Çokboyutlu öğrenci yaşam doyumunu ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Eğitim Araştırmaları*, 26, 51-60.
- Çivitci, A. (2009). İlköğretim öğrencilerinde yaşam doyumunu: Bazı kişisel ve ailesel özelliklerin rolü. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 29-52.
- Çivitci, A. (2010). Moderator role of self-esteem on the relationship between life satisfaction and depression in early adolescents. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 15(2), 141-152.
- Çivitci, N., Çivitci, A. ve Fiyakalı, C. (2009). Anne-babası boşanmış ve boşanmamış olan ergenlerde yalnızlık ve yaşam doyumunu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(2), 493-525.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95, 542-575.
- Doğan, T., Karaman, N. G., Çoban, A. E., ve Çok, F. (2012). Ergenlerde arkadaşlık ilişkilerinin yordayıcısı olarak cinsiyet ve aileyle ilişkin değişkenler. *İlköğretim Online*, 11(4), 1010-1020. [Online]: <http://ilkogretimonline.org.tr> adresinden 25 Eylül 2013 tarihinde indirilmiştir.
- Eryılmaz, A. (2011). Ergenlerin öznel iyi oluşlarıyla aile ortamları arasındaki ilişkinin incelenmesi.

- Aile ve Toplum, 7(24), 93-101.
- Gadernann, A. M., Schonert-Reichl, K. A., & Zumbo, B. D. (2010). Investigating validity evidence of the Satisfaction with Life Scale adapted for Children. *Social Indicators Research*, 96, 229-247.
- Gilman, R., & Huebner, E. S. (2003). A review of life satisfaction research with children and adolescents. *School Psychology Quarterly*, 18, 192-205.
- Gilman, R., & Huebner, E. S. (2006). Characteristics of adolescents who report very high life satisfaction. *Journal of Youth and Adolescence*, 35, 311-319.
- Hilooğlu, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorbaca davranışlarını yordamada sosyal beceri ve yaşam doyumunun rolü. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Huebner, E. D. (2004). Research on assessment of life satisfaction of children and adolescents. *Social Indicators Research*, 66, 3-33.
- Huebner, E. S. (1994). Preliminary development and validation of a multidimensional life satisfaction scale for children. *Psychological assessment*, 6(2), 149-158.
- Huebner, E. S. (2004). Research on assesment of life satisfaction of children and adolescents. *Social Indicators Research*, 66, 3-33.
- Huebner, E. S., Drane, J. W., & Valois, R. F. (2000). Levels of demographic correlates of adolescent life satisfaction reports. *School Psychology International*, 21, 281-292.
- Huebner, E. S., Suldo, S. M., Smith, L. C., & McKnight, C. G. (2004). Life satisfaction in children and youth: Empirical foundations and implications for school psychologists. *Psychology in the Schools*, 41(1), 81-93.
- Huebner, E.S., Antaramian, S., Hills, K., Lewis, A., & Saha, R. (2010). Stability and predictive validity of the BMSLSS. *Child Indicators Research*, 4, 161-168.
- İnal, U. (2009). *Adana il sınırları içerisindeki yatılı ilköğretim bölge okullarında bulunan öğretmen ve öğrencilerin okul yaşam kalitesi algılarının incelenmesi*. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Karlier-Soydaş, D. (2011). Ergenlerde ebeveyn izlemesi, sanal zorbalık ve yaşam doyumunda arasındaki ilişkilerin cinsiyete göre incelenmesi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kırtıl, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin duygusal zeka düzeyleri ile yaşam doyum düzeylerinin incelenmesi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Lewis, A. D., Huebner, E. S., Malone, P. S., & Valois, R. F. (2011). Life satisfaction and student engagement in adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 40(3), 249-262.
- Linley, P. A., Joseph, S., Harrington, S., & Wood, A. M. (2006). Positive psychology: Past, present and (possible) future. *Journal of Positive Psychology*, 1(1), 3-16.
- Lyubomirsky, S., King, L., & Diener, E. (2005a). The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success? *Psychological Bulletin*, 131, 803-855.

- Lyubomirsky, S., Sheldon, K. M., & Schkade, D. (2005b). Pursuing happiness: The architecture of sustainable change. *Review of General Psychology*, 9(2), 111-131.
- McCabe, K., Bray, M. A., Kehle, T. J., Theodore, L. A., & Gelbar, N. W. (2011). Promoting happiness and life satisfaction in school children. *Canadian Journal of School Psychology*, 26(3), 177-192.
- Myers, D. G. (2000). The funds, friends, and faith of happy people. *American Psychologist*, 55, 56-67.
- Natvig, G. K., Albrektsen, G., & Qvarnstrom, U. (2003). Associations between psychosocial factors and happiness among school adolescents. *International Journal of Nursing Practice*, 9, 166-175.
- Nickerson, A. B., & Nagle, R. J. (2004). The influence of parent and peer attachments on life satisfaction in middle childhood and early adolescence. *Social Indicators Research*, 66(1-2), 35-60.
- Noddings, N. (2006). *Eğitim ve Mutluluk* (Çev. Zuhâl Bilgin). İstanbul: Kitap Yayıncılık.
- Oishi, S., Diener, E. F., Lucas, R. E., & Suh, E. M. (1999). Cross-cultural variations in predictors of life satisfaction: Perspectives from needs and values. *Personality and social psychology bulletin*, 25(8), 980-990.
- Oliva, A., & Arranz, E. (2005). Sibling relationships during adolescence. *European Journal of Developmental Psychology*, (2)3, 253-270.
- Özdemir, Y. ve Koruklu, N. (2013). İlk ergenlikte ana-babaya bağlanma, okula bağlanma ve yaşam doyumunu. *İlköğretim Online*, 12(3), 836-848. [Online]: <http://ilkogretimonline.org.tr> adresinden 03 Ekim 2013 tarihinde indirilmiştir.
- Park, N. (2005). Life satisfaction among Korean children and youth a developmental perspective. *School Psychology International*, 26(2), 209-223.
- Santrock, L. (2012). *Ergenlik*. (Çev. D. M. Siyez). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sheldon, K. M. ve King, L. (2001). Positive psychology. *American Psychologist*, (56)3, 216-263.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. (Çev. F. Çok). Ankara: İmge Yayıncılık.
- Suldo, S. M., Riley, K. N., & Shaffer, E. J. (2006). Academic correlates of children and adolescents' life satisfaction. *School Psychology International*, 27, 567-582.
- Yiğit, H. (2010). Ergenlerin benlik saygılarının yaşam doyumunu ve bazı özlük nitelikleri açısından incelenmesi. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.